

GÖTEBORGS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

**Bedömning av manliga och kvinnliga gärningspersoners skuld
vid misshandel**

Julia Andersson och Philippa Fransson

Självständigt arbete 15 poäng
Kandidatuppsats
PX1500
Hösttermin 2021

Handledare: Sara Landström

Bedömning av manliga och kvinnliga gärningspersoners skuld vid misshandel

Julia Andersson och Philippa Fransson

Sammanfattning. Forskning visar att sexualbrottslingar bedöms olika beroende på könstillhörighet. Denna experimentella studie undersökte därför om könstillhörighet har betydelse för skuldfrågan även vid misshandelsbrott. 160 deltagare tilldelades en av fyra olika vinjetter som beskrev en misshandel med antingen en manlig eller kvinnlig gärningsperson och ett manligt eller kvinnligt offer. Därefter gjorde deltagarna bedömningar av gärningspersonens skuld och ansvar. Som en möjlig förklaring till skuldbedömningarna undersöktes även deltagarnas könsstereotyper. Resultaten visade att den manliga och den kvinnliga gärningspersonen tillskrevs skuld och ansvar i lika stor utsträckning oavsett offrets könstillhörighet och deltagarnas subjektiva könsstereotyper. Resultaten diskuteras utifrån studiens metodologiska begränsningar.

Brott är något som funnits i alla tider och är ett aktuellt ämne i dagens samhälle. Under 2020 anmäldes cirka 1,5 miljoner brott i Sverige, varav 77% av alla misstänkta gärningspersoner var män (Brå, 2021a). Även om detta tyder på en överrepresentation av misstänkta män så har antalet misstänkta kvinnliga gärningspersoner ökat med cirka 11% under senaste tio åren (Brå, 2020). Inom misshandel är andelen misstänkta kvinnliga gärningspersoner närmare 22%, vilket kan jämföras med till exempel sexualbrott, rån och hot där andelen kvinnliga gärningspersoner är mellan 2 och 11% (Brå, 2014; Brå, 2021c). Dessa vanligt förekommande könsskillnader inom brott påverkar enligt Bates et al. (2019) både uppfattningen och skuldbedömningen av en gärningsperson eftersom brott generellt sett oftast förknippas med något maskulint. Forskning har visat att män anses vara mer skyldiga för brott än kvinnor, men främst utifrån ett fokus som har legat på redan könsstereotypiska brott som sexualbrott (Gerber et al., 2004; Kahn et al., 2011; Runtz & O'Donnell, 2003; Shields & Cochran, 2020). Syftet med föreliggande studie är därför att studera om manliga jämfört med kvinnliga gärningspersoner tillskrivs mer skuld även vid ett brott som misshandel där könsfördelningen av misstänkta gärningspersoner är något jämnare. Skuldbedömning och tillskrivning av skuld är två centrala och återkommande begrepp, vilket definieras som hur mycket skuld i form av ansvar en gärningsperson ges vid en brottslig handling. Skuld i sig kan beskrivas på olika sätt. Juridiskt sett uppstår skuld när en gärningsperson begår avsiktliga handlingar som bryter mot lagen (SFS 1962:700). När gärningspersoner brutit mot lagen ska de enligt likhetsprincipen som återfinns i Regeringsformen (SFS 1974:152) 1 kap. 9 § behandlas lika inför lagen. Den offentliga förvaltningen ska hela tiden arbeta utifrån saklighet och opartiskhet. Det blir därför problematiskt när män jämfört med kvinnor döms hårdare och anses vara mer skyldiga för samma typ av brott eftersom det enligt diskrimineringslagen (SFS 2008:567) 1 kap. 4 § inte är tillåtet att någon behandlas orättvist eller sämre utifrån könstillhörighet. Då män oftast anses mer skyldiga än kvinnor ifrågasätts allas likhet inför lagen som är en av de grundprinciper som det juridiska samhället är uppbyggt på (Diesen et al., 2005). Psykologin, å andra sidan, beskriver skuld som en känsla av att en genomförd handling

upplevs som något fel (Egidius, u.å.). Hur mycket skuld som tillskrivs en gärningsperson vid brottsliga handlingar grundas därmed i individers subjektiva bedömning av rätt och fel samt mängden kunskap om brott och straff.

Forskning visar att människor tillskriver skuld och ansvar på olika sätt vid sexualbrott beroende på om gärningspersonen och offret introduceras som en man eller en kvinna. I en studie av Runtz och O'Donnell (2003) fick deltagarna ta del av ett fiktivt scenario där en manlig eller kvinnlig lärare interagerade med en manlig eller kvinnlig elev. Resultaten visade att det var främst när läraren var av manligt kön och eleven var av kvinnligt kön som handlingen bedömdes som sexuella trakasserier. Liknande exempel går att finna i studier som beskriver fiktiva mord där manliga gärningspersoner i högre utsträckning anses vara mer skyldiga jämfört med kvinnliga gärningspersoner (Strub & McKimmie, 2016). Det har även visats att människor har en tendens att se kvinnors brottsliga handlingar som mindre allvarliga än mäns, även om handlingen är densamma (Sarnikar et al., 2007). Som en konsekvens av detta bedöms kvinnliga jämfört med manliga gärningspersoner generellt sett lindrigare, till exempel i form av rättspsykiatrisk vård eller kortare fängelsestraff (Diesen et al., 2005; Sarnikar et al., 2007). Särbehandlingen grundas i att den normativa kvinnan inte förknippas med att begå brott och därför söks det efter bakomliggande orsaker som kan förklara den brottsliga handlingen, som exempelvis självförsvar eller psykisk störning. Att kvinnor döms lindrigare hittas även inom sexualbrott där manliga gärningspersoner i högre utsträckning döms till fängelsestraff jämfört med kvinnliga gärningspersoner som oftare döms till villkorlig dom och böter (Shields & Cochran, 2020).

En förklaring till varför dessa skillnader i skuld- och ansvarsbedömningar uppstår är enligt *Defensive Attribution Theory* upplevd likhet med gärningsperson och offer (Shaver, 1970). Deltagare som upplever sig lik en gärningsperson kommer tillskriva mindre skuld och ansvar till personen i jämförelse med deltagare som upplever sig olik gärningspersonen. Det grundas i att deltagare som upplever sig lik gärningspersonen inte anser sig kapabel att begå de handlingar som beskrivs. Personlig likhet blir därmed en form av bias i skuldbedömningen för att försöka skydda och förstärka sin självbild. Teorin får också stöd i forskning som visar att när deltagare får läsa en beskrivning av ett sexualbrott identifierar sig manliga deltagare i högre utsträckning med rollen som gärningsperson, medan kvinnliga deltagare identifierar sig mer med rollen som offer, vilket i sin tur påverkar skuldbedömningen (Gerber et al., 2004; Kahn, 2011). Tendensen uppstod oavsett gärningspersonens och offrets könstillhörighet. Det vill säga, även när manliga deltagare fick ta del av en beskrivning med en kvinnlig gärningsperson och ett manligt offer identifierade de sig mer med gärningspersonen än offret. Deltagarnas upplevda likhet med gärningspersonen respektive offret påverkade skuldbedömningen i form av att manliga deltagare tillskrev gärningspersonen mindre skuld jämfört med de kvinnliga deltagarna. Att män identifierar sig med rollen som gärningsperson, oavsett beskrivet kön, går i linje med stereotypa förväntningar som finns på män att vara fysiskt starka, aggressiva och dominanta. Kvinnor ses istället som empatiska och omhändertagande vilket överensstämmer med uppfattningen om det typiska offret (Bates et al., 2019; Levant & Richmond, 2008). Tidigare forskning har visat att brott generellt ses som något stereotypiskt maskulint (Bates et al., 2019; Ford et al., 2020; Gerber et al., 2004; Runtz & O'Donnell, 2003).

Stereotyper är kategoriseringar som förenklar och tolkar information i omgivningen (Macrae & Bodenhausen, 2000). Ett möjligt sätt att förklara stereotyper är genom Baddeleys (2012) teori om arbetsminnet. Arbetsminnet beskrivs som ett kognitivt

system med begränsad kapacitet där aktuell information för problemlösning och beslutsfattande hålls tillfälligt. På grund av den begränsade kapaciteten och en vilja att fatta snabba beslut tas så kallade kognitiva genvägar. Kognitiva genvägar är kategoriseringar och slutsatser dragna från tidigare kunskap. Genvägarna aktiveras omedvetet och automatiskt för att effektivisera kognitiva resurser, vilket kan leda till att slutsatsen inte alltid blir helt korrekt. Stereotyper är alltså ett exempel på en sådan kognitiv genväg.

På grund av stereotypa förväntningar som finns på män respektive kvinnor kan en man i viss mån stärka sin manliga identitet genom att begå brott, medan en kvinna bryter mot de stereotypa förväntningarna som ställs på kvinnor när brott begås. Att bryta mot rådande könsstereotyper och begå brott kan ge konsekvenser i form av att individen tillskrivs mer skuld och får ett längre fängelsestraff (Strub & McKimmie, 2016). Kvinnliga gärningspersoner som bryter mot könsstereotyper, begår stereotypt manliga brott och uppvisar stereotypt manliga känslor så som ilska och aggression, döms hårdare jämfört med andra kvinnliga gärningspersoner eftersom det betraktas som en avvikelse från den normativa kvinnliga könsstereotypen (Bates et al., 2019; Diesen et al., 2005). Dessa könsstereotyper tycks göra sig gällande för en rad olika brott. Ward et al. (2012) fann till exempel att både manliga och kvinnliga gärningspersoner med maskulina drag betraktades som mer skyldiga än gärningspersoner med feminina drag vid brott såsom inbrott, vanvård av barn och bedrägeri. Likaså visar forskning att kvinnliga gärningspersoner som beskrivs med maskulina drag betraktas mer skyldiga och som mer typiska mördare än kvinnor som beskrivs med feminina drag (Strub & McKimmie, 2016). Kvinnliga gärningspersoner tycks bedömas utifrån rådande könsstereotyper medan manliga gärningspersoner bedöms utifrån stereotypen som gärningsperson (Strub & McKimmie, 2016). Mammor skulle därför kunna dömas till ett lägre straff eftersom kvinnor med barn speglar och bekräftar den kvinnliga stereotypen i samhället (Sarnikar et al., 2007). Det återkommande mönstret är att män ses som den mest troliga gärningspersonen och kvinnor som det mest troliga offret.

Utöver stereotyper och upplevd likhet är även media en möjlig påverkansfaktor på perceptionen av brott samt mängden skuld som tillskrivs en gärningsperson. Media är en stor del av dagens samhälle och det är bland annat genom medierapportering som uppfattningar kring omvärlden, däribland brott, formas (Häger, 2014). Media ska vara objektiv, täcka all typ av information, och rapportera sanningsenligt. Trots detta följer media så kallade nyhetsvärderingar. Funktionen av nyhetsvärderingar är att nyheter som publiceras ska väcka intresse och vara något som individer kommer att vilja läsa om (Häger, 2014). Vilka nyheter som väljs ut och publiceras påverkar vilken information som når allmänheten, och språket som används för att beskriva nyheterna kan leda till en missvisande bild av verkligheten och på så sätt förstärka könsstereotyper. Pritchard och Hughes (1997) undersökte journalisters val att publicera nyheter om mord och fann att valet bland annat påverkades av statusavvikelser och kulturella avvikelser. En statusavvikelse innefattar till exempel individer som begår brott trots en hög social status, vilket normalt sett förknippas med en mindre benägenhet för brottsliga och avvikande beteenden. Kulturella avvikelser beskrivs som skillnader och avvikelser i relation till kulturella normer. Störst nyhetsvärde hade brott där offret hade små och gärningspersonen hade stora avvikelser. Till exempel premierades artiklar där offret bekräftade offerstereotypen som en sårbar och hjälplös vit kvinna eller ett barn, medan det ansågs uppseendeväckande att en gärningsperson med hög social status begått en avvikande brottslig handling. Studien visar att underliggande stereotyper och sociala

normer kan påverka valet av rapportering kring brott och därmed förstärka redan existerande stereotyper om gärningspersoner och offer.

Forskning visar även att media har ett större fokus på barnmisshandel som involverar främmande barn jämfört med barn i nära relation (Cheit, 2003), trots att barn i betydligt högre utsträckning misshandlas av sina egna vårdnadshavare än av främmande gärningspersoner (Gilbert et al., 2009). Det blir alltså en systematisk snedvridning av vad som syns i media jämfört med hur verkligheten ser ut, vilket kan skapa samt förstärka stereotyper om vilka som begår brott och vilka som utsätts för det. När kvinnliga brottslingar syns i media är det framförallt under sensationslystna rubriker eftersom kvinnor som begår brott är uppseendeväckande i sig samtidigt som det avviker kraftigt från den kvinnliga normen (Pollack, 2001).

Som tidigare nämnts har forskning kring gärningspersoners skuld och ansvar i relation till könstillhörighet och könsstereotyper främst fokuserat på sexualbrott (Gerber et al., 2004; Kahn et al., 2011; Runtz & O'Donnell, 2003; Shields & Cochran, 2020). Inom sexualbrott är det en kraftig överrepresentation av manliga gärningspersoner och kvinnliga offer (Brå, 2021d). Föreliggande studie syftar därför till att fylla en kunskapslucka genom att undersöka om manliga jämfört med kvinnliga gärningspersoner tillskrivs mer skuld även vid misshandel, som är ett brott med något jämnare könsfördelning av gärningspersoner (Brå, 2014). Misshandel beskrivs enligt 3 kap. 5 § Brottsbalken (SFS 1962:700) som vållande till en annan individs kroppsskada, sjukdom eller smärta, vilket i föreliggande studie porträtteras som en armfraktur i en matvarubutik. Likt tidigare forskning kommer deltagare tilldelas en fiktiv fallbeskrivning av misshandel där kön på gärningsperson och offer manipuleras. Vidare kommer deltagarnas könsstereotyper undersökas för att se om dessa kan förklara skuldbedömningarna. I linje med tidigare forskning prediceras att en manlig jämfört med en kvinnlig gärningsperson tillskrivs generellt mer skuld oavsett kön på offer (Hypotes 1, Diesen et al., 2005; Runtz & O'Donnell, 2003; Sarnikar et al., 2007; Shields & Cochran, 2020; Strub & McKimmie, 2016). Vidare prediceras även att gärningspersonen oavsett kön tillskrivs mer skuld när offret är en kvinna (Hypotes 2), samt att deltagarnas könsstereotyper förklarar deltagarnas skuldbedömningar (Hypotes 3). Explorativa analyser bestående av deltagarnas kön som oberoende variabel och tillskriven skuld till manliga och kvinnliga gärningspersoner respektive offer som beroende variabler kommer även att genomföras.

Metod

Deltagare

I studien deltog 160 deltagare varav 37 män och 120 kvinnor, samt en deltagare som inte ville uppge könstillhörighet och två deltagare som lämnat frågan obesvarad. Deltagarnas ålder varierade mellan 18 och 81 år ($M = 38,2$, $s = 15,8$). Majoriteten av deltagarna var antingen arbetande ($n = 84$) eller studerande ($n = 59$) med ett fåtal som var arbetslösa, sjukskrivna eller pensionärer ($n = 15$). Analysen om skuld bestod av 150 deltagare då tio deltagare svarat fel på kontrollfrågan om gärningspersonens och offrets kön i vinjetten. I analysen om könsstereotyper var det 158 deltagare då två deltagare lämnat den delen obesvarad. Besvarade delar av samtliga bortfallsenkäter användes i motsvarande analys och exkluderades i resterande analyser. Deltagarna randomiserades

till fyra grupper ($n_1 = 42$, $n_2 = 35$, $n_3 = 31$, $n_4 = 42$) enligt en 2 (kön gärningsperson) x 2 (kön offer) ANOVA mellangruppsdesign.

Material

Denna experimentella vinjett-studie samlade in data via en enkät likt en tidigare studie av Landström och Sauerland (2021). Enkäten omkonstruerades i webbapplikationen Qualtrics för att motsvara föreliggande studies syfte. Detta innebär att vissa delar exkluderades och andra skrevs om. Efter att deltagarna fått information om studiens syfte och fått lämna ett informerat samtycke tilldelades slumpmässigt en av totalt fyra vinjetter som beskrev ett fiktivt misshandelsfall. Vinjetten varierade i form av gärningspersonens och offrets kön (dvs. man–kvinna, man–man, kvinna–man, kvinna–kvinna). Vinjetten beskrev följande:

Den 24 september skulle trötta *småbarnspappan/mamman Martin/Martina* handla det sista till kvällsmaten som redan stod på spisen. I samma livsmedelsbutik befinner sig *Karl/Karin* som ska handla mellanmål till sitt nattskift som *han/hon* riskerar att bli sen till. När *Martin/Martina* ska lägga upp sina varor på kassabandet kommer *Karl/Karin* och tränger sig före. *Martin/Martina* blir irriterad och säger ifrån. Det leder till en hetsig diskussion, tillslut får *Martin/Martina* nog och knuffar *Karl/Karin* bakåt. *Han/Hon* tappar balansen och ramlar på sin arm. Senare på sjukhuset konstateras det att armen är bruten, *Karl/Karin* gör en polisanmälan.

Vinjetten följdes sedan upp av tre frågedelar. Första delen utgjordes av sju frågor om skuld och ansvar i relation till vinjetten. Exempelvis *i vilken utsträckning anser du att de olika personerna bär skuld för armbrottet?* Fem av sju frågor besvarades på en sjugradig skala från *i mycket låg utsträckning* ("1") till *i mycket hög utsträckning* ("7"). Resterande två frågor besvarades också utifrån en sjugradig skala men med andra definitioner. Frågan *i vilken utsträckning anser du att ansvaret för armbrottet beror på att situationen blev hetsig jämfört med personligheten hos de inblandade?* besvarades utifrån *hela ansvaret ligger på situationen* ("1") till *hela ansvaret ligger på personen* ("7"). Nämnade frågor hade två separata skalor, en för gärningspersonen ("Föräldern") och en för offret ("Nattarbetaren"). Den sjunde frågan, *i vilken utsträckning anser du att föräldern bör straffas för armbrottet?* besvarades endast för "Föräldern" utifrån skalan *Det var en olycka. Föräldern bör inte straffas* ("1") till *Det var en våldshandling, som ska straffas* ("7"). Därefter fick deltagaren ta ställning till sex könsstereotypiska påståenden, samt fem påståenden om brott och kön. Bland annat *kvinnor bör ta största ansvaret för uppföstran av barnen och våldshandlingar ska dömas lika, oavsett kön på gärningsperson*. Bedömningen för alla påståenden gjordes utifrån en sjugradig skala från *jag motsätter mig starkt* ("1") till *jag instämmer starkt* ("7"). Studien avslutades med bakgrundsfrågor om deltagaren där kön, ålder, sysselsättning och tidigare utsatthet för våld efterfrågades.

Tillvägagångssätt

Utifrån den givna tidsramen på tre månader samlades data in via ett bekvämlighets- och snöbollsurval. Enkäten delades främst via sociala medier. Både via Facebook i eget flöde och i diverse redan existerande Facebookgrupper samt via Instagram. Inläggen delades även av närstående för att nå ut till en bredare population. För att nå ut till ännu fler deltagare skickades även enkäten till flertalet kursansvariga på Psykologiska Institutionen vid Göteborgs Universitet, med frågan om att vidarebefordra enkäten till samtliga studenter i kurserna. Insamlingen av data pågick i fem veckor och avslutades när inrapporterade svar avstannat efter flertalet försök till ytterligare datainsamling. Enkäten fylldes i anonymt och individuellt. Enligt en powerberäkning var antalet deltagare inte tillräckligt stort för planerad analys, det vill säga 2 (kön gärningsperson) x 2 (kön offer) x 2 (kön deltagare) ANOVA. Antalet grupper minskades därför till en 2 (kön gärningsperson) x 2 (kön offer) ANOVA i huvudanalysen så att effektstorlek av f blev ,33, vilket är ett accepterat värde för antalet deltagare ($N = 160$).

Studiens huvudanalyser består av två analyser varav en ANOVA och en enkel regression. Kön på gärningsperson och kön på offer, analyserades med en flervägs 2x2 ANOVA med mellangrupsdesign för att undersöka skillnader i mängden skuld som tillskrivits en manlig respektive kvinnlig gärningsperson då offret var en man eller en kvinna (Hypotes 1 & Hypotes 2). Vidare genomfördes en enkel regression med könsstereotyper som prediktor och dess samverkan med skuldbedömning av gärningsperson (Hypotes 3). För att genomföra analyserna skapades indexvariabler bestående av samtliga frågor för gärningspersonens skuld ($M = 5,0$ $s = 1,3$ $\alpha = ,85$) och samtliga påståenden om könsstereotyper ($M = 3,7$, $s = 1,0$ $\alpha = ,63$). För samtliga frågor och påståenden i indexvariablerna gjordes överväganden innan enkäten delades ut för att nå ett rekommenderat Cronbachs alfa-värde på ,70 (Tavakol & Dennick, 2011). Inom skuldindexet exkluderades frågor om sympati och tillskrivning av skuld till situationen i vinjetten. För indexvariabeln bestående av könsstereotypiska påståenden kunde inte Cronbachs alfa-värdet förbättras och samtliga påståenden valdes därför att behållas. Värt att nämna är att indexvariabeln om attityder kring brott och kön exkluderades i samtliga analyser på grund av negativ snedfördelad data.

Resultat

För att undersöka Hypotes 1, att den manliga jämfört med den kvinnliga gärningspersonen tillskrivs mer skuld, och Hypotes 2, att gärningspersonen tillskrivs mer skuld om offret är en kvinna, genomfördes en 2 (kön gärningsperson) x 2 (kön offer) mellangrups ANOVA med det indexerade måttet av skuld som beroende variabel. Analysen påvisade ingen signifikant huvudeffekt beroende på om gärningspersonen beskrevs som en man ($M = 5,1$, $s = 1,3$) eller en kvinna ($M = 4,9$, $s = 1,3$), $F(1, 147) = ,38$, $p = ,54$. Analysen visade inte heller någon signifikant huvudeffekt beroende på om offret beskrevs som en man ($M = 4,9$, $s = 1,3$) eller en kvinna ($M = 5,0$, $s = 1,3$), $F(1, 147) = ,19$, $p = ,67$. Interaktionseffekten mellan gärningspersonens kön och offrets kön var inte heller signifikant, $F(1, 147) = ,05$, $p = ,83$. Såväl manliga som kvinnliga gärningspersoner tillskrivs relativt lika mycket skuld oavsett kön på offret. Därmed gavs inget stöd för varken Hypotes 1 eller Hypotes 2.

För att undersöka Hypotes 3, om deltagarnas stereotypa uppfattningar om kön skulle kunna förklara deltagarnas skuldbedömningar, genomfördes en enkel regression med det indexerade måttet av könsstereotyper som oberoende variabel och skuldbedömning av gärningsperson som beroende variabel. Regressionsmodellen visades inte vara signifikant $F(1,149) = ,99, p = ,32$. Stereotyper om kön och genus var därmed inte en signifikant prediktor av skuldbedömning oavsett kön på gärningsperson, $\beta = - ,08$, 95% KI $[-,32, .10]$, $t(149) = -0,99, p = ,32$. Hypotes 3 stöds därmed inte. Könsstereotyper förklarade sammanlagt endast 0,7% av variansen i skuldbedömning av gärningspersonen.

Explorativa analyser av skuldbedömning genomfördes med deltagarnas kön som oberoende variabel vars spridning var för låg, med majoriteten kvinnor (75%), för att inkluderas i huvudanalyserna. Analysen genomfördes med ett icke parametriskt alternativ, Kruskal-Wallis H-test, eftersom data inte är normalfördelad. I den första analysen testades skillnaden mellan manliga och kvinnliga deltagares tillskrivning av skuld till gärningspersonen oavsett kön. Resultatet visade ingen signifikant skillnad mellan manliga och kvinnliga deltagare $H(1) = ,85, p = ,36$. Medelrangordningsvärdet för tillskriven skuld var för manliga deltagare (69,7) något lägre jämfört med kvinnliga deltagare (77,3). I det andra Kruskal-Wallis H-testet analyserades skillnaden mellan manliga och kvinnliga deltagares tillskrivning av skuld till offret oavsett kön. Resultatet visade inte en signifikant skillnad i mängden tillskriven skuld till offret av manliga respektive kvinnliga deltagare $H(1) = ,002, p = ,97$. Det framkom inte någon större skillnad i medelrangordningsvärdet för manliga (75,2) respektive kvinnliga deltagare (75,6).

Diskussion

Föreliggande studie undersökte om manliga jämfört med kvinnliga gärningspersoner tillskrevs mer skuld vid misshandel samt huruvida deltagarnas könsstereotyper kunde förklara skuldbedömningen. I motsats till uppställda prediktioner och tidigare forskning (Runtz & O'Donnell, 2003; Strub & McKimmie, 2016; Ward et al., 2012) visade resultaten att varken gärningspersonens eller offrets kön påverkade deltagarnas skuldbedömningar. Hypotes 1, att den manliga jämfört med den kvinnliga gärningspersonen skulle tillskrivas mer skuld, och Hypotes 2, att gärningspersonen skulle tillskrivas mer skuld om offret var en kvinna kunde därmed förkastas. Vidare förkastades även Hypotes 3 då resultaten visade att deltagarnas könsstereotyper inte kunde förklara deltagarnas skuldbedömningar.

En möjlig förklaring till dessa resultat är att brott såsom misshandel inte omfattas av samma könsstereotypa normer som sexualbrott som varit det största fokuset inom tidigare forskning (Runtz & O'Donnell, 2003; Shields & Cochran, 2020; Kahn et al., 2011; Gerber et al., 2004). Inom sexualbrott är det enligt Brå (2021d) en tydlig överrepresentation av manliga gärningspersoner och kvinnliga offer, vilket kan bidra till och förstärka stereotyperna om att män ses som den typiska gärningspersonen och kvinnor som det typiska offret. Dessa stereotyper verkar inte vara lika tydliga eller framträdande inom misshandel där könsfördelningen är något mer balanserad, även om män fortfarande är överrepresenterade både som gärningsperson och offer (Brå, 2021c). Den jämna tillskrivningen av skuld i föreliggande studie är givetvis ett positivt resultat då det kan tolkas som att den juridiska grundprincipen om allas likhet inför lagen har goda förutsättningar att efterföljas.

En annan möjlig förklaring kan grundas i vinjetten som användes eftersom båda personerna kan uppfattas som aktiva aktörer. Personen som porträtteras som ett offer tränger sig före i kön, vilket skapar en hetsig diskussion, varpå personen som porträtteras som gärningsperson blir irriterad och knuffar bort offret. Det är således inte helt tydligt att det endast är en person som gjort fel och därmed blir den självklara gärningspersonen. Deltagarna i denna studie kan alltså ha gjort bedömningen att misshandeln i själva verket var ett olyckligt resultat av beskriven situation snarare än en aktiv handling utförd av gärningspersonen, även om den enskilda frågan om armbrottet var en olycka eller om gärningspersonen bör straffas inte gjorde utslag på den totala skuldbedömningen. För framtida forskning bör därför skuldbedömningar undersökas mer noggrant i ljuset av såväl person som situation.

En tredje möjlig förklaring till studiens resultat är att gärningspersonerna i vinjetten varken porträtterades som typiskt manliga eller typiskt kvinnliga. Som tidigare forskning har visat tillskrivs gärningspersoner som beskrivs med maskulina drag mer skuld oavsett beskriven könstillhörighet (Strub & McKimmie, 2016; Ward et al., 2012). Vid en vinjett där personer beskrivs med mer maskulina eller feminina drag hade skuldbedömningen därmed kunnat se annorlunda ut. Vinjetten i föreliggande studie bekräftade således inte den manliga stereotypen som aggressiv och dominant, eller den kvinnliga stereotypen som omhändertagande och empatisk (Bates et al., 2019).

Slutligen bör resultaten även ses i ljuset av att deltagarna till största del bestod av kvinnor (75%), och att samtliga deltagares svar kan ha påverkats av social önskvärdhet då den subjektiva bedömningen efterfrågades. Påståendena om könsstereotyper var tydliga och relativt rättfram vilket kan ha gett upphov till att deltagare inte velat uppge sin riktiga åsikt ifall det motsäger det normativa i samhället, som idag har ett större fokus på jämställdhet. Det var även ett bekvämlighets- och snöbollsurval som användes för att samla in data vilket kan ha lett till den tidigare nämnda snedfördelningen som uppstod mellan män och kvinnor. Denna snedfördelning kan ha påverkat samtliga analyser och resultatet hade kunnat se annorlunda ut om urvalet var mer representativt. Som konsekvens av detta är resultaten inte generaliserbara. För framtida forskning bör därför en bättre balans mellan män och kvinnor säkerställas. Därtill bör framtida forskning även inkludera deltagarvariabler utöver kön, så som etnicitet och ålder. Det skulle utifrån deltagarnas ålder och etnicitet kunna finnas en skillnad i det stereotypiska tänket och skuldbedömningen beroende på hur samhället såg ut under deltagarens uppväxt. Det anses även relevant att variera etnicitet på gärningsperson och offer eftersom etnicitet är något som förknippas med stereotyper, vilket skulle kunna påverka skuldbedömningen (Diesen, 2005). Vilket område deltagarna bor i kan också vara relevant att undersöka då det enligt Brå (2021b) sker ett större antal brott i storstäder jämfört med småstäder, vilket eventuellt kan påverka individers uppfattning om brott, skuld och ansvar.

Med utgångspunkt i Shavers (1970) *Defensive Attribution Theory* undersöktes det explorativt i denna studie om deltagarnas kön påverkade tillskrivningen av skuld till gärningsperson och offer. Det framkom ingen signifikant skillnad mellan manliga och kvinnliga deltagares tillskrivning av vare sig offrets eller gärningspersonens skuld. Det bör dock beaktas att underlaget för dessa analyser var bristfälligt då det var väldigt få manliga deltagare. Majoriteten av deltagarna var kvinnor mellan 18 och 38 år. För framtida forskning kan det däremot vara värt att notera att det förelåg en tendens bland manliga deltagare att tillskriva mindre skuld till gärningspersonen oavsett kön. Det går i linje med tidigare forskning som visar att män i högre grad identifierar sig med rollen

som gärningsperson och därför tillskriver mindre skuld till gärningspersonen jämfört med kvinnor (Gerber et al., 2004; Kahn, 2011).

Sammanfattningsvis fann föreliggande studie alltså inte någon skillnad i deltagarnas tillskrivning av skuld oavsett kön på gärningsperson och offer. Skuldbedömningen påverkades inte heller av deltagarnas kön eller deras uppfattningar om könsstereotyper. Trots studiens metodologiska begränsningar kan resultaten tolkas som något positivt då det kan tyda på en utveckling mot en förståelse för allas likhet inför lagen.

Referenser

- Baddeley, A. (2012). Working memory: Theories, models, and controversies. *Annual Review of Psychology*, *63*, 1–29. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100422>
- Bates, E., Klement, K. R., Kaye, L. K., & Pennington, C. R. (2019). The impact of gendered stereotypes on perceptions of violence: A commentary. *Sex Roles*, *81*, 34–43. <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01029-9>
- Brå. (2014). *Gärningspersoners kön och ålder vid misshandel, hot, rån och sexualbrott*. Hämtad 2021-10-19 från Brottsförebyggande rådet: https://bra.se/download/18.626651b0148b20bd39c7c7/1413531400705/2014_Garningspersoners_kon_och_alder.pdf
- Brå. (2020). *Kriminalstatistik 2020: Misstänkta personer*. Hämtad 2021-11-12 från Brottsförebyggande rådet: https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7078e6/1617005729489/Samma_nfattning_misstankta_2020.pdf
- Brå. (2021a). *Anmälda brott*. Hämtad 2021-10-19 från <https://bra.se/statistik/kriminalstatistik/anmalda-brott.html>
- Brå. (2021b). *Regionala variationer*. Hämtad 2021-12-20 från <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/regionala-variationer.html>
- Brå. (2021c). *Våld och misshandel*. Hämtad 2021-11-12 från <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-och-misshandel.html#Misstankta>
- Brå. (2021d). *Våldtäkt och sexualbrott*. Hämtad 2021-10-19 från <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/valdtakt-och-sexualbrott.html>
- Cheit, R. E. (2003). What hysteria? A systematic study of newspaper coverage of accused child molesters. *Child abuse & neglect*, *27*(6), 607–623. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00108-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00108-X)
- Diesen, C., Lernestedt, C., Lindholm, T., Pettersson, T. (2005). *Likhet inför lagen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Egidius, H. (u.å.). Skuld. I *Natur & Kulturs Psykologilexikon*. Hämtad 2021-12-06 från <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=skuld>
- Ford, K. D., Penton-Voak, I. S., & Pound, N. (2020). Justice is (not so) blind: Effects of facial masculinity and agreeableness on perceptions of criminal guilt. *Evolutionary Behavioral Sciences*. Advanced online publication. <https://doi.org/10.1037/ebs0000246>
- Gerber, G. L., Cronin, J. M., Steigman, H. (2004). Attributions of blame in sexual assault to perpetrators and victims of both genders. *Journal of Applied Social*

- Psychology*, 34(10), 2149–2165.
<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2004.tb02694.x>
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet*, 373(9657), 68–81. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(08\)61706-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)61706-7)
- Häger, B. (2014). *Reporter: En grundbok i journalistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kahn, A. S., Rodgers, K. A., Martin, C., Malick, K., Claytor, J., Gandolfo, M., Seay, R., McMillan, J. R., Webne, E. (2011). Gender versus gender role in attributions of blame for a sexual assault. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(2), 239–251. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00711.x>
- Landström, S. & Sauerland, M. (2021). Attribution of guilt. *Manuscript in preparation*.
- Levant, R. F., & Richmond, K. (2008). A review of research on masculinity ideologies using the male role norms inventory. *The Journal of Men's Studies*, 15, 130–146. <https://doi.org/10.3149/jms.1502.130>
- Macrae, C. N., & Bodenhausen, G. V. (2000). Social cognition: Thinking categorically about others. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 93–120. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.93>
- Pollack, E. (2001). *En studie i medier och brott*. [Doktorsavhandling, Stockholms Universitet].
- Pritchard, D., Hughes, K. D. (1997). Patterns of Deviance in Crime News. *Journal of Communication*, 47(3), 49–67. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1997.tb02716.x>
- Runtz, M. G., & O'Donnell, C. W. (2003). Students' perceptions of sexual harassment: is it harassment only if the offender is a man and the victim is a woman?. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(5), 963–982. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2003.tb01934.x>
- Sarnikar, S., Sorensen, T., & Oaxaca, R. L. (2007). Do you receive a lighter prison sentence because you are a woman? An economic analysis of federal criminal sentencing guidelines. *BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 14(1), 1–54. <https://doi.org/10.1515/bejeap-2012-0057>
- SFS 1962:700. *Brottsbalk*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokumentlagar/dokument/svenskforfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700
- SFS 1974:152. *Regeringsform*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152
- SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567
- Shaver, K. G. (1970). Defensive attribution: Effects of severity and relevance on the responsibility assigned for an accident. *Journal of Personality and Social Psychology*, 14(2), 101–113. <https://doi.org/10.1037/h0028777>
- Shields, R. T., & Cochran, J. C. (2020). The gender gap in sex offender punishment. *Journal of Quantitative Criminology*, 36(1), 95–118. <https://doi.org/10.1007/s10940-019-09416-x>

- Strub, T., & McKimmie, B. M. (2016). Sugar and spice and all things nice: The role of gender stereotypes in jurors' perceptions of criminal defendants. *Psychiatry, Psychology and Law*, 23(4), 487–498.
<https://doi.org/10.1080/13218719.2015.1080151>
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53–5. <https://doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd>
- Ward, C., Flowe, H., & Humphries, J. (2012). The effects of masculinity and suspect gender on perceptions of guilt. *Applied Cognitive Psychology*, 26(3), 482–488.
<https://doi.org/10.1002/acp.2823>